

Russell, Bertrand: Etiikka ja politiikka. Porvoo—Helsinki 1955

Sepänmaa, Yrjö: Humanismi ja tiede. Vapaa Ajatteliija 1984:1, 14—16

Smith, George: Atheism, the case against God. Buffalo 1979

Tuomela, Raimo: Olemassaolo ja uskonto. Kanava 1983:8, 563. 1983 a

Tuomela, Raimo: Tiede, toiminta ja todellisuus. Jyväskylä 1983. 1983 b

Westermarck, Edvard: Kristinuskon moraali. Keuruu 1984

Voipio, Väinö: Pelotuksen uskonto. Jyväskylä 1969.

Kari Saari

Kari Saarelle

Pieniä ärtyneitä lipsahduksiaan lukuun ottamatta Kari Saari puhuu asiaa. Hän on kirjansa lukenut ja ansaitsee siitä arvostusta.

En malta kuitenkaan olla tässä yhteydessä suosittelematta Kari Saarelle Bruno Bettelheimin kirjaa "Satujen lumous, merkitys ja arvo". Tämä kirja avaa viehättävän näkökulman vanhojen satujen merkityssisältöihin ja totuusarvoihin. En silti usko, että kukaan olisi toipunut alkoholismista satuja lukemalla. Tällaiseen saatetaan tarvita uskontoa, joka on jotain enemmän.

Kari Saari katsoo elämää avoimin silmin eikä kiellä sitä, "etteikö uskonto tekisi monia ihmisiä onnellisiksi tai pelastaisi heitä esim. alkoholismista". Hän jatkaa, että "monet kristityt ovat raskaan henkisen taakkansa iloisia kantajia". Hän toteaa kuitenkin, että "uskon siveellisyyttä edistävä voima on siinä, että se on vakaumus", ja täydentää sanomalla, että "aito vakaumus voi olla runkona myönteisten hedelmien syntymiselle kaikenlaisissa vakauksissa".

Tämän jälkeen Saari lainaa Albert Ellisä, joka pitää uskonnollisuutta joko psykkinä häiriönä tai emotionaalisen lapsellisuutena. Vaihtoehtothan eivät voi rajoittua vain näihin kahteen, jos pidetään kiinni siitä, mitä edellä on sanottu. Uskonto on jotain enemmän. Se on voimanlähde.

Saari toteaa, että "uskonnot ovat tuntemattoman eli tietämättömyytemme jumalallistamista, nimen antamista selittämättömälle". Juuri tällaista kutsun tuntemattoman tulkintayritykseksi. Juuri tämä on ollut aina uskonnon erityisalue ja tulee olemaan sitä vastedeskin. Ihmisen tarve etsiä suhdettaan tuntemattomaan on pysyvä. Sitä hän tekee uskonnollisten traditioidensa ja instituutioidensa kautta.

Mitä selvemmat rajat uskonto antaa inhimilliselle elämälle, sitä lujemmaksi ja turvallisemman tuntuiseksi se saatetaan kokea. Tähän perustuu monien lakkojen vetovoima. Uskonto siis toimii turvallisuusjärjestelmänä, aivan kuten Kari Saari toteaa. Uskonto voi kuitenkin olla paljon älyllisempikin ja hienojakoisempikin asia. Me toki tunnemme lakkomme ja tosiuskovaisemme. Näitä paljon kiinnostavampi on kuitenkin uskontoon liittyvä elämänvoima.

Toinen kirja, jota suosittelisin Kari Saaren mitalta tuntuvaan kirjahyllyyn, on Johan Huizingan "Leikkivä ihminen". Huizinga esittää, että aivan kuin lapsi hakee suhdettaan todellisuuteen leikkien välityksellä, hakee aikuinen tätä suhdetta uskonnolla. Uskonnollisilla menoilla on Huizingan mukaan leikin perusluonne. Se, joka väittää, että nämä opit ja rituaalit ovat tosia siinä mielessä kuin pöytä tai tuoli, on tosikko ja leikin rikkoja. Uskonnolliset opit ja menot ovat tosia aivan toisella, vertauskuvallisella tasolla.

Uskontojen ongelma on, että se, mikä on alun perin ollut vertauskuva ja viittaus johonkin, muuttuu konkreettiseksi. Tämän vuoksi juutalaiset eivät koskaan maininneet Jahven tai Jehovan nimeä ja olivat siinä niin johdonmukaisia, ettemme tänä päivänä tiedä, missä muodossa tämä sana on alun perin ollut. Kristilliseen perintöön tämä määräys on siirtynyt toisessa käskyssä, joka lieene eniten maahan tallattuja sääntöjä uskonnollisissa piireissä. Islamissa ollaan oltu jumalankuvan välttämässä niin johdonmukaisia, ettei mitään kuvaa sallittu. Tämä on taustana arabialaisen ornamentiikan kukoistukselle. Buddhalaisuudessa jumaluus on niin abstraktista, että sitä on luonnehdittu jopa maailman ainoaksi ateistiseksi uskonnoksi.

Määritellessään uskonsa ytimen, jumaluuden, uskovainen ajautuu syviin ongelmiin. Hän ajautuu dualistisen maailmankuvan kurimukseen. Uskoessaan määrittelemäänsä absoluuttiseen hyvään hän ajautuu uskomaan myös tämän vastapooliin: absoluuttiseen pahaan. Tämä on se tuli, joka polttaa monen tosiuskovaisen elämänvoimaa. Terveellä vaistolla varustettu ihminen väistää tällaista uskonnollisuutta.

Hyvä ja paha eivät ole toinen toisensa vastakohdia, vaan saman asian eri aspekteja. Ne ovat toinen toisensa sisäkkäisiä systeemejä. Sadun prinssi taisteli lohikäärmettä vastaan lyömällä tältä päitä poikki. Jokaiseen tynkään kasvoi kaksi uutta päätä. Isku ei poistanut pahaa, mutta se loi uuden pahan, koska isku itsessään oli paha. Taistelemalla pahalla pahaa vastaan prinssi sitoutui aina vain ankarammin taisteluunsa. Satu kertoo meille viisauden: Jos haluat säilyttää vapautesi, älä taistele pahoin keinoin pa-

haa vastaan. Lohikäärmesatu on hyvä esimerkki myyttisen kertomuksen monikerroksisuudesta. Se voidaan lukea lasten satuna tai seikkailukertomuksena, mutta siinä voidaan havaita myös syvälinen eettinen ongelmanasettelu. Kysymys siitä, miten prinssin sitten olisi ollut meneteltävä, on aina ajankohtainen eikä ainoastaan lapsille.

Kun rinnastan uskontoa satuihin ja leikkiin, en sotke enkä sekoita asioita. En ainakaan tarkoituksellisesti. Itse asiassa leikissä on jotain hyvin merkittä-

vää. Ajatelkaamme esim. lasta, joka ei lainkaan leiki. Tällainen on merkki syvälinisestä ja vakavasta häiriöstä. On myös sanottu, että aikuista, jolla ei ole huumorintajua, ei voi ottaa vakavasti.

Vakavat asiat ovat leikkiä ja leikki on vakava asia. Aito vakaumus on ilon ja voiman lähde. Näin se on ilmeisesti myös keskustelukumppanilleni Kari Saarelle.

Jarmo Heinonen